

საქართველოს უნივერსიტეტი

ხელოვნებისა და ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა სკოლა

ისტორიის სადოქტორო პროგრამა

ხელნაწერის უფლებით

თეა ზარიძე

**პოლიევქტოს კარბელაშვილი,
როგორც ქართული სახელმწიფოსა
და ეკლესიის ისტორიის მკვლევარი**

ისტორიის დოქტორის აკადემიური ხარისხის
მოსაპოვებლად წარმოდგენილი დისერტაციის

სადისერტაციო მაცნე

(კვალიფიკაციის კოდი 1004 - ისტორია)

თბილისი
2025

სადისერტაციო ნაშრომი შესრულებულია საქართველოს
უნივერსიტეტის ხელოვნებისა და ჰუმანიტარულ
მეცნიერებათა სკოლის ისტორიის დეპარტამენტში.

სადისერტაციო საბჭოს თავმჯდომარე: თამარ ქორიძე,
ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი;
სამეცნიერო ხელმძღვანელი: დოდო ჭუმბურიძე, ისტორიის
მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი;
საბჭოს წევრი: ვაჟა კიკნაძე, ისტორიის მეცნიერებათა
დოქტორი, პროფესორი;
ოფიციალური ექსპერტი - ნიკოლოზ ჯავახიშვილი,
ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი
ოფიციალური ექსპერტი - ირინა არაბიძე, ისტორიის
მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი
ოფიციალური ექსპერტი - მიხეილ ქართველიშვილი,
ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი

დისერტაციის დაცვა შედგება 2025 წლის 24 ოქტომბერს,
16:00 საათზე;
მისამართი: თბილისი, კოსტავას #77, #519 აუდიტორია.

დისერტაციის გაცნობა შეიძლება საქართველოს
უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკაში და უნივერსიტეტის
ოფიციალურ ვებ გვერდზე: www.ug.edu.ge

სადისერტაციო მაცნე დაიგზავნა 2025 წლის 1 სექტემბერს;

სადისერტაციო საბჭოს მდივანი
ნათია მანჯიკაშვილი

სადისერტაციო ნაშრომის ზოგადი დახასიათება

საკვლევი თემის მნიშვნელობა და აქტუალობა-

სადისერტაციო ნაშრომი წარმოადგენს პირველ მცდელობას, პოლიექტოს კარბელაშვილის ნააზრევის კონტექსტში, სიღრმისეულად შესწავლილი და გამოკვლეული იქნეს ნაციონალიზმის ეპოქის ისტორიული აზროვნება, მისი თავისებურებანი, ის ფუნქცია, რაც ისტორიულმა მეცნიერებამ ახალ დროში შეიძინა; ნათლად წარმოჩენს, თუ როგორ გაჩნდა ისტორიულ გმირთა ახალი კონცეფცია, რათა ერში იმ ურთულეს დროს ნიჰილიზმისა და უიმედობის განცდა გამქრალიყო; სადისერტაციო ნაშრომში შევეცადეთ გამოგვეკვეთა ის ისტორიული მეთოდოლოგია და წყაროთმცოდნეობითი ბაზა, რაც იმპერიის პერიოდის ქართველი ისტორიკოსებისთვის იყო დამახასიათებელი; ნათელი გახდა, როგორ ეხმარებოდნენ „ივერიასა“ და სხვა დემოკრატიულ პრესაში მოღვაწე ისტორიკოსები ეროვნულ საქმეს, როგორ იყენებდნენ წარსულის მაგალითებს თანამედროვე პრობლემების ასახსნელად; ჩვენ მიერ სამეცნიერო კვლევაში შემოტანილი, აქამდე უცნობი და გამოუქვეყნებელი საარქივო, პრესისა და წყაროთმცოდნეობითი მასალები ბევრ სიახლეს აჩვენებს საქართველოს ძველი და თანამედროვე ისტორიის მკვლევრებს, თავის წვლილს შეიტანს ზოგიერთი იმ პრობლემის შეფასებაში, რომელთა მიმართ განსხვავებული თვალსაზრისები არსებობს.

კვლევის მიზანი - კვლევის კონკრეტულ მიზანს წარმოადგენს პოლიექტოს კარბელაშვილის, ილიას თანამოაზრისა და „ივერიის“ გუნდის წევრის, საისტორიო აზროვნების მაგალითზე ჩვენება იმისა, თუ რა მთავარ მისიას აკისრებდა ეს გამოჩენილი პიროვნება ერის კონსოლიდაციის საქმეში საქართველოს ისტორიას. მეცნიერულად შევისწავლოთ და გავაანალიზოთ წმინდა

მამის, მღვდელ პოლიევქტოს კარბელაშვილის წვლილი მთელს ამ პროცესებში. მის მიერ საქართველოს ისტორიული წარსულის გააზრების კონტექსტში ვაჩვენოთ, რა დანიშნულება შეიძინა ისტორიულმა თემატიკამ ახალი ეროვნულ-განმათავისუფლებელი გზის დასაწყისში, გამოვკვეთოთ შედეგები, რაც ამ პროექტის განხორციელებას უნდა მოეტანა კოლონიურ რეჟიმთან ბრძოლისა და დაკარგული სახელმწიფოებრიობის აღდგენის თვალსაზრისით.

კვლევის ამოცანა - საკვლევი თემის ძირითადი ამოცანაა, ქართულ ისტორიოგრაფიულ მეცნიერებას დაეუბრუნოთ XIX საუკუნის მეორე ნახევრის აქამდე შეუსწავლელი გამოჩენილი სულიერი მამის ნააზრევი, საქართველოს ისტორიული წარსულის სხვადასხვა მოვლენაზე მისი შეხედულებები, წარმოვაჩინოთ მისი სულიერი და ეროვნული ღვაწლი ქვეყნისა და ერის წინაშე. გვინდა ეს მიზანი ვაჩვენოთ 60-ანელთა, ე. წ. „თერგდა;ლეულთა“ ნაციონალური პროექტის კონტექსტში. ეს იყო ევროპის ხალხთა ლიბერალურ-დემოკრატიული იდეების გადმონერგვის პროცესი, ამისთვის საჭირო ხელსაყრელი ნიადაგის შესაქმნელად, ილია ჭავჭავაძის თანამოაზრეთა და თანაგუნდელთა მიერ მოხდენილი კულტურულ-საგანმანათლებლო რევოლუცია. ვაჩვენოთ, ეს უძნელესი ამოცანა როგორ სრულდებოდა რუსიფიკატორული პოლიტიკის, ქართული ენისა და კულტურის დევნის პირობებში. იმ დროს შექმნილი კულტურულ-საგანმანათლებლო ინსტიტუტები, როგორ ემსახურებოდნენ ქართველი ერის თვითმეგნების, ეროვნული იდენტობის შენარჩუნებისა და ქვეყნის ეკონომიკური წინსვლის საქმეს. საინტერესოა ამ პირობებში რას ემსახურებოდა ისტორიული აზროვნება, რა თემებსა და კონცეფციებს აყენებდნენ 60-იანელთა თაობის ქართველი ისტორიკოსები. ამ ძირითადი პრობლემების ჩვენება, საკვლევი თემის მიხედვით ცვადათ ერთი გამორჩეული სასულიერო პირის _

პოლიევქტოს კარბელაშვილის მრავალმხრივი ღვაწლისა და ნააზრევის მეცნიერული ანალიზით, მის მიერ ქართულ სააზროვნო სივრცეში შემოტანილი კონცეპტუალურად ახალი იდეების წარმოჩენით.

ნაშრომის მეცნიერული სიახლე და ძირითადი

შედეგები - საკვლევი თემის აქტუალობასთან მჭიდროდ არის დაკავშირებული ნაშრომის მეცნიერული სიახლე და ძირითადი შედეგები. ნაშრომი გარკვეულ სიახლეს შემოიტანს გენეალოგიური, ქრონოლოგიური, ისტორიულ-გეოგრაფიული საკითხების გააზრებაში, საქართველოს ისტორიის კვლევის სივრცეში შემოიყვანს კიდევ ერთ, მრავალი მიმართულებით მოღვაწე, ქვეყნისა და ერის წინაშე დამსახურებულ, თამამად და უაღრესად საინტერესოდ მოაზროვნე სასულიერო პირს - პოლიევქტოს კარბელაშვილს.

კვლევის მეთოდოლოგია - სადისერტაციო ნაშრომი ეფუძნება თვისებრივი კვლევის მეთოდებს. გამოყენებულია კონკრეტულ ისტორიულ პერიოდში მოვლენათა ურთიერთგანპირობებულობისა და ურთიერთკავშირის დადგენის პრაგმატული მეთოდოლოგია. ასევე, ისტორიულ-შედარებითი, მეცნიერული ანალიზისა და სინთეზის მეთოდები. ჩვენ მიერ გამოყენებულმა მეთოდოლოგიამ საშუალება მოგვცა გამოგვეკვეთა როგორ, რა მეთოდებით ცდილობდა პოლიევქტოს კარბელაშვილი თავის თანამედროვე საზოგადოებაზე გავლენის მოხდენას, მათში ისტორიული წარსულის მიმართ ინტერესისა და სიყვარულის გაღვივებას, როგორ განიცდიდა თავის თანამედროვე რეალობას.

ნაშრომის თეორიული და პრაქტიკული

ღირებულება - ნაშრომი გამოადგება ყველა იმ დარგის სპეციალისტს, რომელიც დაინტერესებულია საქართველოს წარსულით, ასევე XIX საუკუნის მეორე ნახევრის –

„ნაციონალიზმისა და ერების თვითგამორკვევის ეპოქით“. მისი გამოყენება შეეძლება ჰუმანიტარული ფაკულტეტის ლექტორებსა და სტუდენტებს, რათა მეტად გაიღრმავონ საისტორიო ცოდნა, ჩაწვდნენ ბევრი ისტორიული მოვლენის არსს, მოახდინონ მისი ახლებური ინტერპრეტაცია. ასევე, ნაშრომი საინტერესო იქნება საქართველოს პოლიტიკური და საეკლესიო ისტორიით დაინტერესებული ყველა პირისათვის.

ნაშრომის მოცულობა და სტრუქტურა -

სადისერტაციო ნაშრომი მოიცავს 300 გვერდს და შედგება შესავლის, ხუთი თავის, დასკვნის, 9 დანართისა და გამოყენებული ლიტერატურისაგან.

ნაშრომის ძირითადი შინაარსი

შესავალი

სადისერტაციო ნაშრომის შესავალ ნაწილში დასაბუთებულია საკვლევი თემის მნიშვნელობა და აქტუალობა, ჩამოყალიბებულია კვლევის მიზანი და ამოცანები, განსაზღვრულია ნაშრომის თეორიული და პრაქტიკული ღირებულება, ნაჩვენებია კვლევის მეთოდოლოგია, მოცემულია საკითხის შესწავლის ისტორია, აგრეთვე მოცემულია პოლიევექტოს კარბელაშვილის ბიოგრაფია.

თავი I

გამოყენებული ლიტერატურის მიმოხილვა

სადისერტაციო ნაშრომზე მუშაობისას, ჩვენ ძირითადად გამოვიყენეთ პ. კარბელაშვილის წინა თაობისა და მისი თანამედროვე ისტორიკოსების ნაშრომები. ეს ავტორები არიან: ფარსადან გორგიჯანიძე (1626-1696), ვახუშტი ბაგრატიონი (1696-1757), სეხნია ჩხეიძე (1670-1739), პაპუნა

ორბელიანი, ომან ხერხეულიძე (17??-1805), ალექსანდრე ამილახვარი (1750-1802), იოანე ბაგრატიონი (1766-1830), დავით ბაგრატიონი (1767-1819), თეიმურაზ ბაგრატიონი (1782-1846), თედო ჟორდანია (1854-1916), ალექსანდრე ფრონელი (ყიფშიძე) (1862-1916), დიმიტრი ბაქრაძე (1826-1890), პლატონ იოსელიანი (1809-1875), დავით კარიჭაშვილი (1862-1927), ნიკო მთვარელიშვილი (1844-1923), ივ. ჯავახიშვილი (1876-1940), დიმიტრი ფურცელაძე(1825-1891), ალექსანდრე ცაგარელი (1844- 1929), პეტრე უმიკაშვილი (1838-1904), ალექსანდრე ხახანაშვილი (1864-1912 წწ.), მიხეილ (გობრონ) საბინინი (1845-1900), მიხეილ თამარაშვილი (1858-1911), კირიონ(გიორგი) სამაგლიშვილი (1855-1918), ილია ოქრომჭედლიშვილი (სერებრიაკოვი) (1838-1898), ეპისკოპოსი გაბრიელ ქიქოძე (1825-1896), სარგის კაკაბაძე (1886-1967), ნიკო მარი (1864-1934) და სხვ.

სადისერტაციო ნაშრომში მოცემული კონკრეტული ფაქტების დასადასტურებლად, ასევე ვიყენებთ უახლეს ქართულ ისტორიოგრაფიას, თანამედროვე მკვლევართა მეცნიერულ მიგნებებსა და ინტერპრეტაციებს, თუმცა, მთავარი აქცენტი მაინც გადაგვაქვს პ. კარბელაშვილის თანამედროვე ისტორიკოსთა ნააზრევთან მისი შეხედულებების შედარება-შეჯერებასა და კვლევის შედეგების შეფასებაზე.

თავი II

პოლიევქტოს კარბელაშვილი-საქართველოს ისტორიული წარსულის მკვლევარი

პ. კარბელაშვილმა, როგორც 60-იანელთა იდეურმა წარმომადგენელმა, ბევრი რამ გააკეთა საქართველოს ისტორიული წარსულის უკეთ წარმოსაჩენად. მან გამოიყენა როგორც საკუთარი, ასევე სხვა მოღვაწეთა მიერ შეკრებილი უცნობი წერილობითი ძეგლები, სიგელ-გუჯრები, ქართლის თავადთა ოჯახებში დაცული სხვადასხვა პოლიტიკური და

სოციალური შინაარსის შემცველი საბუთები და მათი გაანალიზებით სცადა ახლებურად წარმოეჩინა წარსულის ბევრი მოვლენა. მიუხედავად იმისა, რომ ბევრი მისი ნარკვევი დაუსრულებელია, ან ფრაგმენტულად წარმოსახავს ისტორიულ პირთა მოღვაწეობას, ამ მიმართულებით გაწეულ მის შრომას დიდი მნიშვნელობა აქვს ქართული ისტორიოგრაფიის შემდგომი განვითარებისათვის. დეკანოზმა პოლიევექტოსმა ამ მიზნით შეისწავლა სვანეთის ძველ ეკლესია-მონასტრებში დაცული მასალები. ასევე, მან გადაწერა და მომავალ თაობებს შემოუნახა ორი ათასამდე სიგელ-გუჯარი. მკვლევარმა დიდი მუშაობა გასწია XII-XIII საუკუნეების „ქრონიკის“ შედგენის საქმეში, სადაც უამრავი ეპიგრაფიკული, ეთნოგრაფიული, დოკუმენტური და ფოლკლორული მასალა შევიდა.

პოლიევექტოს კარბელაშვილმა გამორჩეული ღვაწლი დასდო დავით გარეჯის მონასტრის ბიბლიოთეკაში დაცული ისტორიული სიძველეების შესწავლას. ამ ბიბლიოთეკას ის 1889 წელს ეწვია და აქ დახვდა მდიდარი ხელნაწერების კოლექცია, რომელშიც მისი სიტყვით, 110 წიგნი შედიოდა და აქედან 22 ტყავზე ყოფილა დაწერილი. დეკანოზმა პოლიევექტოსმა გადმოწერა და გაშიფრა ხელნაწერებზე არსებული მინაწერები, სადაც მრავალი უცნობი საისტორიო ფაქტი იყო მოტანილი. პ. კარბელაშვილმა მიაკვლია გურჯაანში „ვეფხისტყაოსნის“ ძველ ხელნაწერს, რომელიც ჟურნალ „ივერიაში“ გამოქვეყნდა.

დეკანოზი პ. კარბელაშვილი, ქართველი ხალხის მიერ განვლილ ისტორიულ გზას, ურთულესად და სახელოვნად მიიჩნევდა. ამასთანავე, აწმყო დროში მისი მდგომარეობა აღელვებდა და ერთგვარად იმედსაც უცრუებდა. თუმცა, მთელი მისი მოღვაწეობა იყო ცდა – ღირსეული წარსულის მქონე ქართველი ხალხისთვის კვლავ დაებრუნებინა უნარი უკეთესი მომავლისთვის საბრძოლველად. ამ მიზნის განსახორციელებლად, იგი აქტიურად წერდა საქართველოს

მეფეებისა და ბატონიშვილების შესახებ, რომელთაც მთელი ცხოვრება მტრის წინააღმდეგ ბრძოლასა და ქვეყნის დაცვას შეაღიეს. აქებდა და ხოტბას ასხავდა მათ საგმირო საქმეებსა და გადაწყვეტილებებს, თუმცა, არც მათ კრიტიკას ერიდებოდა.

აღნიშნულ თავში წარმოდგენილი გვაქვს პ. კარბელაშვილის არქივში დაცული მასალა გიორგი VII-ის, სვიმონ I-ის, ლუარსაბ II-ის, როსტომ ხოსრო მირზას, ვახტანგ V-ისა და ვახტანგ VI-ის შესახებ. მათში მკვლევარი გამოხატავს საკუთარ თვალსაზრისს ამ ისტორიულ პიროვნებებზე, გამოკვეთს მათ დამსხურებას ერისა და ქვეყნის წინაშე.

თავი III

ერეკლე II-ის სახელმწიფო პოლიტიკისა და საქართველო-რუსეთის ურთიერთობის შეფასება პოლიეკტოს კარბელაშვილის მიერ

ერეკლე II არის მეფე, რომელსაც დეკანოზი პ. კარბელაშვილი თავის საარქივო ჩანაწერებში, ყველაზე დიდ ადგილს უთმობს. აქ თავმოყრილია ინფორმაცია, რომელიც ცხად სურათს გვიხატავს, რა ვითარებაში ცხოვრობდა XVIII საუკუნის ქართლ-კახეთის მოსახლეობა, რა მძიმე ცხოვრებას უძლებდა ხალხი.

პ. კარბელაშვილის ჩანაწერები ცხადად ასახავს, რომ ერეკლე II მთელი მეფობის მანძილზე ებრძოდა როგორც გარე, ისე შიდა მტერს. განსაკუთრებით მოუგვარებელი იყო ლეკების საკითხი, რომელთა თარეშიც სრულად ვერ იქნა და ვერ აღკვეთა. ქართლ-კახეთის გარშემო არსებული დამაბული ვითარებისა და მუდმივ თავდაცვაზე ზრუნვის ფონზე, კარგად არის ნაჩვენები ის ფაქტიც, რომ ერეკლე II როგორც მამასთან, ისე კათოლიკოს ანტონ I-თან ერთად, მონდომებას არ აკლებდა ქვეყნის ყველა მიმართულებით განვითარებას.

პ. კარბელაშვილის საარქივო ჩანაწერებიდან კარგად ჩანს, რომ გამეფებისთანავე ერეკლე-თეიმურაზს მოუწიათ აქტიური ქმედებების დაწყება, როგორც ქვეყნის ტერიტორიების დაცვისა თუ გაფართოებისთვის, ისე ქვეყნის განვითარებისთვის: ეკონომიკური, სამხედრო, კულტურული და ა.შ. მიმართულებით; ეს ღონისძიებები განსაკუთრებით აუცილებელი იყო მტრებით გარემოცული ქვეყნის მოსაძლიერებლად, რათა ეკონომიკური სტაბილურობა ჰქონოდა ქვეყანას და ეს სამხედრო საქმეშიც დახმარებოდა. პ. კარბელაშვილი დეტალურად ჩამოთვლის და აჯამებს, თუ რა აღმშენებლობითი საქმეები განახორციელა ერეკლე II-მ. კარგად არის ნაჩვენები მეფის ფინანსური გაძლიერება, რაც დაეხმარა მას მეზობელი სახანოების მოკავშირეებად გადაქცევაში. ავტორი ასევე მნიშვნელოვან ყურადღებას უთმობს ლევან ბატონიშვილს, ერეკლე II-ის ძეს, რომლის სიკვდილსაც დიდ ტრაგედიად თვლის ქვეყნისთვის, მიაჩნია, რომ სიცოცხლის შემთხვევაში, იგი მამას ტრაქტატის გაფორმების უფლებას არ მისცემდა.

აქვეა განხილული, თეიმურაზ-ერეკლეს მიერ რუსეთთან ურთიერთობის დაწყების ქრონოლოგია. დეკანოზ პ. კარბელაშვილს, თავის საარქივო ჩანაწერებში კარგად აქვს ნაჩვენები რუსეთის დამოკიდებულება საქართველოს მეფეებთან, ფარული მიზნები და რეალური ქმედებები; წყაროების საფუძველზე, გენერალ ტოტლებენის შესახებ ბევრი უცნობი ფაქტი აქვს მოწოდებული, რაც მისი პიროვნების უკეთესად შეფასების საშუალებას იძლევა. აქვე, ავტორი პირდაპირ უთითებს, რომ უკვე ტოტლებენს ჰქონდა საიდუმლო დავალება რუსეთის ხელისუფლებისგან, ერეკლე მეფე დაემხო და ქართლ-კახეთის სამეფო რუსეთისთვის შეეერთებინა.

პ. კარბელაშვილი, მისი თანამედროვე ისტორიკოსებისა და სწავლულებისაგან განსხვავებით, ერთმნიშვნელოვნად უარყოფითად აფასებს გეორგიევსკის ტრაქტატის

სამოკავშირეო ხელშეკრულებას, მის შედეგებს ქართლ-კახეთის სამეფოსთვის. მიიჩნევს, რომ რუსეთმა მოატყუა ქართველი მეფე და ქართული საზოგადოება, გამოიყენა საკუთარი ინტერესებისათვის და საბოლოოდ დაიპყრო იგი. ავტორი იმასაც კარგად გვაჩვენებს, 1783 წლიდან მოყოლებული, წლების მანძილზე, როგორ უშედეგოდ ცდილობდა ერეკლე II მიეღო ტრაქტატის პირობებით გათვალისწინებული დახმარება რუსეთისგან. ამ თავშივე განხილული გვაქვს პ. კარბელაშვილის საარქივო ცნობები გიორგი XII-ისა და ალექსანდრე ერეკლეს ძე ბატონიშვილის შესახებ.

თავი IV - პოლიევექტოს კარბელაშვილი –

საქართველოს ეკლესიის ისტორიის მკვლევარი

საქართველოს ეკლესიის ისტორიის შესწავლას XIX ს-ის 50-იანი წლებიდან დიდი ყურადღება დაეთმო.

განსაკუთრებული წვლილი ამ სფეროში შეიტანეს სასულიერო პირებმა, რუსი ეგზარხოსების ანტიქართული საეკლესიო პოლიტიკის პირობებში მომუშავე ადამიანებმა, რომელთა მიზანს წარმოადგენდა ეჩვენებინა საეკლესიო ცხოვრების ის მდიდარი ტრადიციები, რაც საქართველოში ქრისტიანობის გავრცელების პირველივე საუკუნიდანვე შეიქმნა. პოლიევექტოს კარბელაშვილი იყო სწორედ ერთ-ერთი მსგავსი სასულიერო პირი, რომელიც თავდადებით ცდილობდა ცარიზმის საეკლესიო პოლიტიკას საქართველოში აქტიურად დაპირისპირებოდა. მან ერთ-ერთმა პირველმა დაგმო საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიისთვის ავტოკეფალიის წართმევა და მისი შეყვანა რუსული სინოდის მმართველობაში.

ავტორი ხაზს უსვამს იმ ფაქტს, რომ საქართველომ ქრისტიანობა მაშინ აღიარა, როდესაც ჯერ კიდევ რომში არ იყო ამ რელიგიის აღსრულების წესები დადგენილი. იგი მნიშვნელოვან ადგილს აკუთვნებს ავტოკეფალიის მიღების

საკითხს. მიაჩნია, რომ მცხეთის კათოლიკოსის დამოუკიდებლობამ, სიცოცხლე მოუმატა საქართველოს ეკლესიას.

პ. კარბელაშვილის ჩანაწერებიდან, აშკარად იკვეთება სამღვდელოების გაზრდილი როლი საზოგადოებასა და სამეფო ხელისუფლების მოღვაწეობაში. თუმცა, ავტორი ამაში საფრთხეს არ ხედავდა, რადგან მიიჩნევდა, რომ მეფეებსაც აწყობდათ ძლიერი სამღვდელოება, ვინაიდან ამას მიიჩნევდნენ სამეფოს ძლიერების მთავარ საშუალებად.

ქრისტიანობის საფუძვლების სწორად დაცვაში ხედავდა პოლიევქტოს კარბელაშვილი საქართველოს სამეფოსა და ეკლესიის დღეგრძელობის წინაპირობას. მან თავის ნაწერებში, ნათლად აჩვენა საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის ძველი და სახელოვანი ისტორია, მისი დიდი როლი საქართველოს სახელმწიფოსა და ქართველი ერის ბრძოლისუნარიანობის განმტკიცებაში. კარბელაშვილს ცალკე თავად აქვს შემოთავაზებული მასალა - „ეკლესიის სასულიერნო პირნი“. მასში მოცემულია პეტრედან (457 წ.) და სამუელ I-დან (457-499 წ.) მოყოლებული, ჩამონათვალი საქართველოს ეკლესიის კათოლიკოსებისა წლების მითითებით. აქვე მითითებულია, ავტორის ხელთ არსებული დამატებით ინფორმაცია თითოეული მათგანის შესახებ.

პ. კარბელაშვილის განსაკუთრებულ ინტერესს იწვევს კათოლიკოსი ანტონ I. მას მსოფლიო საეკლესიო ისტორიაში XVIII ს-ის „ბრწყინვალე ვარსკვლავს“ უწოდებს. ასევე გაოცებულია - „როგორ აღზარდა ვახტანგ VI-ის გამუსლიმანებულმა ძმამ – იესე მეფემ ასეთი შვილი“. იმ დროს, როდესაც კათოლიკოს ანტონ I-ს ბევრი აკრიტიკებდა, კარბელაშვილის შეფასება საინტერესოა და საგულისხმო. პ. კარბელაშვილის საქმეების სხვადასხვა ნაწილში, ვხვდებით ბევრ მნიშვნელოვან ინფორმაციას კათოლიკოს ანტონ I-ზე.

თავად ავტორი, კათოლიკოსს ყველაზე დიდ ნაკლად უთვლის „გეორგიევსკის ტრაქტატზე“ ხელის მოწერას. პოლიევქტოს კარბელაშვილი, როგორც სასულიერო მოღვაწე, განსაკუთრებულად განიცდიდა ქართული ეკლესიის ავტოკეფალიის დაკარგვასა და რუსეთის სინოდზე მის დაქვემდებარებას. შესაბამისად, მეტად კრიტიკულია რუსული ხელისუფლების პოლიტიკისა და მათ მიერ ეკლესიაში გატარებული რეფორმების მიმართ. აქ განხილულია ეკლესიებისთვის ქონების ჩამორთმევის საკითხი, ასევე, ჩვენება იმისა, რა მძიმე ფინანსურ მდგომარეობაში აღმოჩნდა ქართული სამღვდელოება. როგორ ებრძოდნენ სემინარიაში ქართულ ენას და ა.შ. პოლიევქტოს კარბელაშვილის მრავალრიცხოვან ჩანაწერებში, დიდი ადგილი უკავია ქართული საგალობლების მნიშვნელობას, მისი განვითარების ისტორიას და მის სრულყოფაზე ზრუნვას. იგი თვლიდა, რომ ეს იყო ორიგინალური კულტურული ფაქტი, რომელშიც ჩაიდო ქართველი ხალხის უძველესი ისტორიისა და სულიერი ცხოვრების, საერო და სარწმუნოებრივი ყოფის პლასტები. ის არ ყოფილა არც ბერძნული და არც რომელიმე სხვა ქვეყნის საგალობელთა მიზაძვით შექმნილი, არამედ შეიქმნა ქართველი ერის სულიერ ემოციაზე დაყრდნობით, ქართული ენის სიღრმისეული განცდით და უფლისადმი გამორჩეული სიყვარულის ნაყოფს წარმოადგენს. კარბელაშვილების ოჯახის მრავალ დამსახურებათაგან ერთ-ერთია „კარბელოვების გალობა“, რომელსაც ხშირად, როგორც „კარბელაანთ კილო“, ისე მოიხსენიებენ. ეს არის ქართული (ქართლ-კახური) გალობის კილო, რომელიც შემოინახა კარბელოვების/კარბელაშვილების საგვარეულო ტრადიციამ. მის ფუძემდებლად გვევლინება პოლიევქტოვის პაპა – პეტრე ხმაღამე – „კარბელა“ (1754-1848).

**თავი V - საქართველოს საზოგადოებრივ-
პოლიტიკური, სოციალურ-ეკონომიკური და
ეთნიკური ურთიერთობების საკითხები
პოლიექტოს კარბელაშვილის ნაწერებში:**

პ. კარბელაშვილი მნიშვნელოვან ყურადღებას უთმობს 1812 წლის კახეთის აჯანყებას და მისი წინაპირობების განხილვას. მოცემული აქვს კონკრეტული წერილები აჯანყების წინაპირობებისა და მიზეზების შესახებ. მის მიერ შემოთავაზებული ვრცელი წერილები მძიმე, თუმცა ცხად სურათს გვისახავს ქართველი ხალხის გაუსაძლისი მდგომარეობის შესახებ, რუსული მმართველობის პირობებში.

დეკანოზის განსაკუთრებული ყურადღება, ასევე მიიქცია 1765 წლის შეთქმულებამ ერეკლე II-ის წინააღმდეგ, რომელსაც სათავეში ედგა პაატა ბატონიშვილი. ეს იყო შეთქმულება, რომლის საფუძველიც დიდი ხნის მანძილზე მზადდებოდა. პაატა ბატონიშვილის შეთქმულების ჩაშლითა და შეთქმულთა უმკაცრესად დასჯით, ერეკლე II-მ თავიდან მოიშორა როგორც ერთ-ერთი მთავარი კონკურენტი ტახტისა, ისე ამილახვართა გვარიც, ყველაზე ძლიერი საფეოდალო სახლი მისი მოღვაწეობის პერიოდში.

XVIII ს-ის ისტორიით განსაკუთრებულად

დაინტერესებული პ. კარბელაშვილი, თავად-აზნაურთა გვარების ისტორიებს განიხილავს. ეყრდნობა გეორგიევსკის ტრაქტატის თანდართულ სიას. განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობს ამილახვართა საგვარეულოს - მათ ქართლში ჩამოსახლებას, სამეფო კარზე დაწინაურებას, განიხილავს ამ გვარის კონკრეტული წარმომადგენლების (ბარძიმ/ქოიარ; ანდუყაფარ, გივი, პაპუნა, დემეტრე,...) ცხოვრებას, მათ როლს ქვეყანაში მიმდინარე პოლიტიკურ პროცესებში და ა.შ..

საქართველოში დიდი ხნის წინ ჩამოსახლებულ ხალხთაგან, პ. კარბელაშვილის ჩანაწერებში მხოლოდ სამეხეზე გვაქვს

ვრცელი ინფორმაცია. ავტორს სხვადასხვა ისტორიული ფაქტი აქვს მოყვანილი დასტურად, რომ სომხები არასოდეს ქართველების მოკავშირეები და მხარამჭერები არ ყოფილან და რომ ქართველთა კეთილგანწყობას მათ მიმართ ყოველთვის ბოროტად იყენებდნენ.

პოლიევექტოს კარბელაშვილი აქტიურად თანამშრომლობდა და აქვეყნებდა სტატიებს იმდროინდელ გაზეთებში:

„ივერია“, „დროება“, „საქართველო“ და ა.შ.; უნდა აღვნიშნოთ, რომ პ. კარბელაშვილისგან დატოვებული პუბლიცისტური მემკვიდრეობა მრავალფეროვანია. აქ, ჩვენ ვხვდებით როგორც ისტორიულ-პოლიტიკურ, ასევე საეკლესიო და ყოფით თემებზე დაწერილ სტატიებს. ამ პუბლიცისტური მასალებიდან პ. კარბელაშვილის, როგორც 60-იანელთა ერთ-ერთი აქტიური მხარდამჭერის, მიზანი ცხადად იკვეთება. მისი ხელნაწერები თუ ხელმისაწვდომი არ იყო თანამედროვე საზოგადოებისთვის, პრესაში გამოქვეყნებული სტატიები ნამდვილად მკითხველზე იყო გათვლილი და იმ მიზანს ემსახურებოდა, რასაც დეკანოზის მთელი ცხოვრება, – ქართველი ხალხი გაემხნევებინა ქვეყნის ისტორიული წარსულის საუკეთესო მაგალითებით, ჩაენერგა მასში ეროვნული სიამაყისა და უკეთესი მომავლისთვის ბრძოლის უნარი.

ძირითადი დასკვნები

1. პ. კარბელაშვილი, როგორც საქართველოს ეკლესიის მსახურთა პატრიოტული ფრთის წარმომადგენელი, აქტიურად იყო ჩართული ქართველ სამოციანელთა („თერგდალეულები“) ნაციონალური პროექტის განხორციელებაში.
2. პ. კარბელაშვილის სასულიერო მოღვაწეობამ, საერო პუბლიცისტიკამ, ისტორიული წარსულის კვლევებმა გარკვეული წვლილი შეიტანა ქართველი ხალხის განმათავისუფლებელი ბრძოლის გაძლიერებაში, რუსული კოლონიურ-იმპერიული

პოლიტიკის დამარცხებაში, საქართველოს ეკლესიის ავტოკეფალიისა და სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენაში.

3. პ. კარბელაშვილმა შეისწავლა სვანეთის ძველ ეკლესია-მონასტრებში დაცული მასალები. ასევე, მან გადაწერა და მომავალ თაობებს შემოუნახა ორი ათასამდე სიგელ-გუჯარი. მკვლევარმა დიდი მუშაობა გასწია XII_XIII საუკუნეების „ქრონიკის“ შედგენის საქმეში, სადაც უამრავი ეპიგრაფიკული, ეთნოგრაფიული, დოკუმენტური და ფოლკლორული მასალა შევიდა.
4. პ. კარბელაშვილმა გამორჩეული ღვაწლი დასდო დავით გარეჯის მონასტრის ბიბლიოთეკაში დაცული ისტორიული სიძველეების შესწავლას. დეკანოზმა გადმოწერა და გაშიფრა ხელნაწერებზე არსებული მინაწერები, სადაც მრავალი უცნობი საისტორიო ფაქტი იყო მოტანილი. მან გადაწერა XV_XVIII საუკუნეების 1300-მდე საბუთი, რომელთა დედნებიც ამ დროისათვის დაკარგულია. შესაბამისად, პ. კარბელაშვილის გადაწერილი ხელნაწერები საქართველოს ისტორიის პირველწყაროს წარმოადგენს;
5. მნიშვნელოვანი და საინტერესოა პ. კარბელაშვილის კონცეპტუალური დასკვნები იმ ისტორიულ პირთა ღვაწლზე, რომელთა მიმართ ქართულ ისტორიოგრაფიაში დღემდე ორაზროვანი დამოკიდებულებაა (მეფე გიორგი VII, ვახტანგ VI, კათალიკოს-პატრიარქი ანტონ I და სხვ.). ყველა მათგანს ის აფასებს ერთადერთი კრიტერიუმით – სახელმწიფოსა და სარწმუნოებისადმი მათი ერთგულების ნიშნით, ამ მიმართულებით ქვეყნის წინაშე გაღებული ღვაწლით;
6. დეკანოზი პ. კარბელაშვილის მთელი მოღვაწეობა იყო ცდა – ღირსეული წარსულის მქონე ქართველი

ხალხისთვის, კვლავ დაებრუნებინა იმედი და ბრძოლის უნარი საქართველოს უკეთესი მომავლისთვის. ამ მხრივ, მისი საისტორიო ხასიათის თხზულებები გამოარჩევდა სამშობლოსთვის განსაკუთრებულად თავდადებულ მეფეთა ცხოვრებას (სვიმონ I, ლუარსაბ II, გიორგი VII, ერეკლე II და სხვ) და მაქსიმალურად დეტალურად აცნობდა საზოგადოებას.

7. პ. კარბელაშვილი თავისი ეპოქისთვის უჩვეულოდ თამამ აზრებს გამოხატავს საქართველო-რუსეთის ურთიერთობის ასპექტებზე, ღიად აკრიტიკებს რუსეთის ხელისუფლების, ასევე მათი საერო თუ სასულიერო წარმომადგენლების ქმედებებსა და გადაწყვეტილებებს საქართველოში.
8. უაღრესად საინტერესოა პ. კარბელაშვილის მიერ გეორგიევსკის ტრაქტატის გაფორმებისა და მისი პოლიტიკური შედეგების აღწერა-შეფასება. აგრეთვე, მას მიაჩნია, რომ ტრაქტატი რუსეთთან 1783 წელს ერეკლე II-მ სხვა მიზეზებთან ერთად, ვახტანგ VI-ის შთამომავლობის სამუდამოდ თავიდან მოსაშორებლადაც გააფორმა.
9. პ. კარბელაშვილი ობიექტურად აფასებს ერეკლე II-ის სახელმწიფო მოღვაწეობას. მკვლევარი უპირობოდ დიდ შეფასებას აძლევს მის სამხედრო ნიჭს, მაგრამ აკრიტიკებს ზოგიერთი პოლიტიკურ გადაწყვეტილების გამო. ესაა: ტრაქტატის გაფორმება რუსეთთან იმ პირობებით, რაც მასში ჩაიდო; ახალი მემკვიდრეობის ანდერძის შედგენა. პ. კარბელაშვილი ასევე არ მალავს მეფის გადამეტებულ სისასტიკეს მის წინააღმდეგ განწყობილ ადამიანთა მიმართ (დიმიტრი ამილახვარი, აბდულა ბეგი, პაატა ბატონიშვილი და სხვ.);

10. პოლიევქტოს კარბელაშვილმა დიდი მუშაობა გასწია ქართული საეკლესიო გალობის აღსადგენად, ჩასაწერად, მისი ღირსების საჩვენებლად და მომავალი თაობებისათვის გადასაცემად;
11. როგორც უადრესად განსწავლულმა სასულიერო პირმა, მან თავისი პუბლიკაციებით გააღრმავა საქართველოს ეკლესიის ისტორია, დიდი წვლილი შეიტანა რუსული სინოდის ანტიქართული პოლიტიკის წინააღმდეგ და საქართველოს ეკლესიისთვის დაკარგული ავტოკეფალიის აღდგენისათვის ბრძოლაში;
12. რეაქციის, რუსეთის ყველაზე დაუნდობელი პოლიტიკის ხანაში დაწერილი მისი წერილები საქართველოს საერო თუ სასულიერო ცხოვრებაზე, თამამიც იყო და ობიექტურიც. ეს არ იყო მარტო რუსეთის კრიტიკა, ის აკრიტიკებდა რუსეთის ინტერესების გამტარებელ ქართველ სამღვდელოებასა და მეფეებს, რომლებიც ადვილად ტყუვდებოდნენ ცბიერი მეზობლის პოლიტიკით.
13. პ. კარბელაშვილი აქტიურად იყო ჩაბმული ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების საქმიანობაში, მისი დიდი წვლილიც იყო შეტანილი საეკლესიო მუზეუმის, ბიბლიოთეკებისა და სტამბების გახსნაში. პ. კარბელაშვილი აქტიურად მონაწილეობდა ლიბერალური და დემოკრატიული პრესის ორგანოებში.
14. პოლიევქტოს კარბელაშვილის ბევრი თვალსაზრისი მისი ეპოქისათვის გაბედული და ინოვაციური იყო. საბჭოთა რეჟიმის დროს ეს შეხედულებები მთლიანად იდეენებოდა, ტოტალიტარულმა რეჟიმმა დიდი დარტყმა მიაყენა კარბელაშვილების ოჯახს, ბევრი მისი წევრი, მათ შორის მისი შვილებიც რეპრესირებულნი იქნენ. სამაგიეროდ,

პოსტსაბჭოთა ისტორიოგრაფიამ გაიზიარა და გააღრმავა ბევრი მისი პროგრესული თვალსაზრისი.

15. პოლიევქტოს კარბელაშვილის სამეცნიერო მემკვიდრეობა, მისი ღვაწლი ქართული კულტურისა და საზოგადოების წინაშე, რომელიც დღემდე მონოგრაფიულად და სიღრმისეულად შესწავლილი არ ყოფილა, იმსახურებს ამ დიდებული ადამიანის ხსოვნის უკვდავყოფას, მისი აზრებისა და საქმეების პოპულარიზაციას, რაც ჩვენი სამეცნიერო კვლევის მოკრძალებული მიზანიც იყო.

დისერტაციის თემასთან დაკავშირებული პუბლიკაციების ნუსხა

1. ბათუმის ურბანული და სოციო-კულტურული სახე პირველი მსოფლიო ომის წინ (1910-1914), ბათუმი - წარსული და თანამედროვეობა XII, საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციის მასალები.
2. პოლიევქტოს კარბელაშვილი კათალიკოს-პატრიარქ ანტონ I-ის მოღვაწეობის შესახებ (საარქივო მასალების მიხედვით), ჩვენი სულიერების ბალავარი XII, საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციის მასალები.

University of Georgia

School of Arts and Humanities

Doctoral Program in History

Manuscript Copyright Protected

Tea Zaridze

**Polyevktos Karbelashvili, as a
Researcher of the History of the
Georgian State and the Church**

For obtaining the Academic Degree of Doctor (PhD) of
History

Dissertation Herald

(Qualification code 1004 - History)

Tbilisi
2025

The dissertation was completed at the Department of History, School of Arts and Humanities, the University of Georgia.

Chairperson of the Dissertation Board: Tamar Koridze, Doctor of Historical Sciences, Professor;

Academic Supervisor: Dodo Chumburidze, Doctor of Historical Sciences, Professor;

Board member: Vazha Kiknadze, Doctor of Historical Sciences, Professor;

Official expert - Nikoloz Javakhishvili, Doctor of Historical Sciences, Professor

Official expert - Irina Arabidze, Doctor of Historical Sciences, Professor

Official expert - Mikheil Kartvelishvili, Doctor of Historical Sciences, Professor

The defense of the dissertation will be held on October 24, 2025, at 16:00, the following address: room N 519, Kostava Str. #77, Tbilisi

The dissertation paper will be available at the of the University of Georgia and on the University's official website: www.ug.edu.ge

The dissertation was sent on September 1, 2025.

Secretary of the Dissertation Board: Natia Manjikashvili

General description of the dissertation work

The importance and relevance of the research topic The dissertation work is the first attempt to study and investigate in depth, in the context of Polyevktos Karbelashvili's thinking, the historical thinking of the era of nationalism, its peculiarities, the function that historical science acquired in the new time; to clearly show how a new concept of historical heroes emerged in order to dispel the feeling of nihilism and hopelessness in the nation during that most difficult time; in the dissertation paper, we tried to outline the historical methodology and source knowledge base that was characteristic of Georgian historians of the imperial period; it became clear how historians working in "Iveria" and other democratic press helped the national cause, how they used examples of the past to explain contemporary problems; The previously unknown and unpublished archival, press, and source materials we have introduced into our scientific dissertation work will reveal many novelties to researchers of ancient and modern Georgian history, and will contribute to the assessment of some of the problems regarding which there are different viewpoints.

Goal of the research - the specific goal of the research is to demonstrate, using the example of the historical thinking of Polyevktos Karbelashvili, Ilia's associate and member of the "Iveria" team, the main mission assigned to the history of Georgia by this prominent figure in the consolidation of the nation. Scientifically study and analyse the contribution of the Holy Father, Priest Polyevktos Karbelashvili, to all these processes. In the context of his understanding of Georgia's

historical past, show what purpose historical themes had acquired at the beginning of the new national liberation path, and outline the results that the implementation of this project was supposed to bring in terms of the fight against the colonial regime and the restoration of lost statehood.

Research Objective - the main objective of the research topic is to return to Georgian historiographic science the previously unstudied thoughts of the outstanding spiritual father of the second half of the 19th century, his views on various events in Georgia's historical past, and to present his spiritual and national contribution to the country and nation. We would like to show this objective in the context of the national project of the 60s, the so-called "Tergdaleulta" project. This was the process of instilling the liberal-democratic ideas of the peoples of Europe, a cultural-educational revolution carried out by Ilia Chavchavadze's associates and teammates to create the necessary favourable soil for this. To show how this most difficult task was accomplished under the conditions of Russification policies and the persecution of the Georgian language and culture. How the cultural and educational institutions created at that time served the cause of the Georgian nation's self-awareness, preservation of national identity, and the country's economic progress. It is interesting to see what historical thinking served in these circumstances, what themes and concepts were raised by Georgian historians of the 1960s generation. We attempted to demonstrate these main problems, according to the research topic, through a scientific analysis of the multifaceted contributions and thoughts of an outstanding cleric, Polyevktos Karbelashvili,

and by presenting the conceptually new ideas he introduced into the Georgian intellectual space.

Scientific novelty and main results of the work - the scientific novelty and main results of the work are closely related to the relevance of the research topic. The work will bring some novelty to the understanding of genealogical, chronological, historical-geographical issues, and will introduce another cleric, Polyevktos Karbelashvili, who worked in many areas, was honored by the country and the nation, and had a bold and extremely interesting way of thinking, into the space of Georgian history research.

Research methodology - the dissertation is based on qualitative research methods. A pragmatic methodology for determining the interdependence and interconnection of events in a specific historical period is used. Also, historical-comparative, scientific analysis and synthesis methods are used. The methodology we used allowed us to identify how and by what methods Polyevktos Karbelashvili tried to influence his contemporary society, to raise interest and love for the historical past in them, and how he experienced his contemporary reality.

Theoretical and practical value of the work - the work will be useful to all specialists in the field who are interested in the past of Georgia, as well as the “era of nationalism and self-determination of nations” of the second half of the 19th century. It will be used by lecturers and students of the Faculty of Humanities to deepen their historical knowledge, understand the essence of many historical events, and interpret them in a new way. The work will also be

interesting to anyone interested in the political and ecclesiastical history of Georgia.

Volume and structure of the work - the dissertation paper consists of 300 pages and consists of an introduction, five chapters, a conclusion, 9 appendices and references.

Main content of the work

Introduction

The introductory part of the dissertation substantiates the importance and relevance of the research topic, establishes the goal and objectives of the research, determines the theoretical and practical value of the work, shows the research methodology, provides the history of the study of the issue, and also provides a biography of Polyevktos Karbelashvili.

Chapter I

Review of the reference materials used

While working on the dissertation, we mainly used the works of P. Karbelashvili's predecessors and his contemporary historians. These authors are: Parsadan Gorgijanidze (1626-1696), Vakhushti Bagrationi (1696-1757), Sekhnia Chkheidze (1670-1739), Papuna Orbeliani, Oman Kherkheulidze (177?-1805), Alexander Amilakhvari (1750-1802), Ioane Bagrationi (1766-1830), David Bagrationi (1767-1819), Teimuraz Bagrationi (1782-1846), Tedo Zhordania (1854-1916), Alexander Froneli (Kipshidze) (1862-1916), Dimitri Bakradze (1826-1890), Platon Ioseliani (1809-1875), David Karichashvili (1862-1927), Niko Mtvarelishvili (1844-1923), Iv. Javakhishvili (1876-1940),

Dimitri Purtseladze (1825-1891), Alexander Tsagareli (1844-1929), Petre Umikashvili (1838-1904), Alexander Khakhanashvili (1864-1912), Mikheil (Gobron) Sabinin (1845-1900), Mikheil Tamarashvili (1858-1911), Kirion (Giorgi) Sadzaglishvili (1855-1918), Ilia Okromchedlishvili (Serebriakov) (1838-1898), Bishop Gabriel Kikodze (1825-1896), Sargis Kakabadze (1886-1967), Niko Mari (1864-1934) and others.

To confirm the specific facts presented in the dissertation, we also use the latest Georgian historiography, scientific findings and interpretations of modern researchers, however, the main emphasis is still on comparing and reconciling P. Karbelashvili's views with the views of modern historians and evaluating the results of the research.

Chapter II

Polyevktos Karbelashvili, researcher of the historical past of Georgia

P. Karbelashvili, as an ideological representative of the 1960s, did a lot to better present Georgia's historical past. He used unknown written monuments, charters, and documents containing various political and social content kept in the families of the Kartli nobles, collected by himself and other figures, and by analysing them, he tried to present many events of the past in a new way. Although many of his essays are unfinished or fragmentarily depicted activities of historical figures, his work in this direction is of great importance for the further development of Georgian historiography. For this purpose, the Archpriest studied materials preserved in the ancient churches and monasteries

of Svaneti. He also transcribed and preserved for future generations about two thousand awards. The researcher did a great job compiling the “Chronicle” of the 12th-13th centuries, which included a lot of epigraphic, ethnographic, documentary, and folklore material.

Polyevktos Karbelashvili made a distinguished contribution to the study of historical antiquities preserved in the library of the David Gareji Monastery. He visited this library in 1889 and found a rich collection of manuscripts, which, according to him, included 110 books, 22 of which were written on leather. Archpriest Polyevktos copied and deciphered the inscriptions on the manuscripts, which contained many unknown historical facts. P. Karbelashvili traced the old manuscript of “Knight in the Panther’s Skin” to Gurjaani, which was published in the magazine “Iveria”.

Archpriest P. Karbelashvili considered the historical path travelled by the Georgian people to be the most difficult and glorious. At the same time, his current situation was disturbing and somewhat disappointing. However, his entire career was an attempt to restore the Georgian people, with their honourable past, to the ability to fight for a better future. To achieve this goal, he actively wrote about the kings and princes of Georgia, who devoted their entire lives to fighting the enemy and defending the country. He praised and glorified their heroic deeds and decisions, but he did not shy away from criticizing them either.

In this chapter, we present the material preserved in the archive of P. Karbelashvili about the Kings Giorgi VII, Svimon I, Luarsab II, Rostom Khosro Mirza, Vakhtang V and Vakhtang VI. In them, the researcher expresses his own

point of view on these historical figures, highlighting their dedication to the nation and country.

Chapter III

Assessment of King Erekle II's state policy and the Georgian-Russian relations by Polyevktos Karbelashvili

Erekle II is the king to whom Archpriest P. Karbelashvili devotes the most space in his archival records. Information is gathered here that paints a clear picture of the conditions in which the population of Kartl-Kakheti lived in the 18th century, and the hard life the people endured.

P. Karbelashvili's notes clearly show that Erekle II fought both external and internal enemies throughout his reign. The issue of Dagestanians, which could not be completely eradicated or eliminated, was particularly unresolved. Against the backdrop of the tense situation surrounding Kartl-Kakheti and the constant concern for defense, the fact that Erekle II, together with both his father and Catholicos Anton I, did not lack enthusiasm for the development of the country in all directions is well demonstrated.

P. Karbelashvili's archival records clearly show that immediately after becoming king, Erekle-Teimuraz had to take active actions, both for the protection and expansion of the country's territories, and for the development of the country: In the economic, military, cultural, etc. directions; these measures were especially necessary to strengthen a country surrounded by enemies, so that the country would have economic stability and this would also help in military affairs. P. Karbelashvili lists and summarizes in detail the reconstruction of the country carried out by Erekle II. The

financial strengthening of the king is well shown, which helped him turn neighboring areas into allies. The author also pays significant attention to Levan Batonishvili, the son of Erekle II, whose death he considers a great tragedy for the country, believing that if he had lived, he would not have allowed his father to sign the treaty.

The chronology of Teimuraz-Erekle's beginning of relations with Russia is also discussed here. In his archival records, Archpriest P. Karbelashvili has well shown Russia's attitude towards the Georgian kings, hidden goals and real actions; based on sources, he has provided many unknown facts about General Totleben, which allows for a better assessment of his personality. Hereby, the author directly indicates that Totleben already had a secret assignment from the Russian government to overthrow King Erekle and annex the Kingdom of Kartl-Kakheti to Russia.

P. Karbelashvili, unlike his contemporary historians and scholars, unequivocally negatively assesses the alliance agreement of the Georgievsky Treaty and its consequences for the Kingdom of Kartl-Kakheti. He believes that Russia deceived the Georgian king and Georgian society, used them for its own interests, and ultimately conquered them. The author also shows us well how, over the years since 1783, Erekle II tried in vain to obtain the aid from Russia stipulated in the provisions of the Treaty.

In this chapter, we have discussed P. Karbelashvili's archival information about George XII and Alexander Batonishvili.

Chapter IV - Polyeyktos Karbelashvili _ Researcher of the History of the Georgian Church

Great attention has been paid to the study of the history of the Georgian church since the 1950s. A special contribution to this field was made by clergymen, people working under the anti-Georgian church policy of the Russian exarchs, whose goal was to demonstrate the rich traditions of church life that had been created in Georgia since the very first century of the spread of Christianity. Polyektos Karbelashvili was one such clergyman who devotedly tried to actively oppose the tsarist church policy in Georgia. He was one of the first to condemn the stripping of autocephaly from the Georgian Orthodox Church and its transfer to the rule of the Russian Synod.

The author emphasizes the fact that Georgia adopted Christianity at a time when the rules for practicing this religion had not yet been established in Rome. It attaches great importance to the issue of obtaining autocephaly. He believes that the independence of the Catholicos of Mtskheta has added life to the Georgian Church.

From P. Karbelashvili's notes, the increased role of the clergy in society and the activities of the royal government is clearly evident. However, the author did not see any danger in this, as he believed that kings also favoured a strong priesthood, since they considered it the main means of strengthening the kingdom.

Polyektos Karbelashvili saw the proper observance of the foundations of Christianity as a prerequisite for the longevity of the Georgian Kingdom and the Church. In his writings, he clearly demonstrated the ancient and illustrious history of the Georgian Orthodox Church, its great role in strengthening the fighting capacity of the Georgian state and the Georgian nation.

Karbelashvili has a separate material proposed by him - "The Ecclesiastics". It contains a list of Catholicos of the Georgian Church, starting with Peter (457 AD) and Samuel I (457-499 AD), with reference to the years. Additional information available to the author about each of them is also indicated here.

P. Karbelashvili is particularly interested in Catholicos Anton I. He calls him a "shining star" of the 18th century in world church history. He is also surprised - "How did Vakhtang VI's Muslim brother, King Jesse, raise such a child?" At a time when Catholicos Anton I was being criticized by many people, Karbelashvili's assessment is interesting and noteworthy. In various parts of P. Karbelashvili's works, we find a lot of important information about Catholicos Anton I. The author himself considers the Catholicos's biggest flaw to be his signing of the "Georgievsk Treaty".

Polyeuktos Karbelashvili, as a cleric, was particularly affected by the loss of autocephaly of the Georgian Church and its subordination to the Russian Synod. Accordingly, he is highly critical of the policies of the Russian government and the reforms they have implemented in the church. The issue of confiscating property from churches is discussed here, as well as an indication of the difficult financial situation in which the Georgian clergy found themselves. How they fought against the Georgian language in the seminary, etc.

In the numerous notes of Polyeuktos Karbelashvili, a large place is occupied by the importance of Georgian hymns, the history of their development, and the care for their perfection. He believed that this was an original cultural fact,

in which the layers of the ancient history and spiritual life, secular and religious existence of the Georgian people were embedded. It was not created in imitation of Greek or any other country's hymns but rather was created based on the spiritual emotion of the Georgian nation, a deep sense of the Georgian language, and is the product of a distinctive love for the Lord.

One of the many achievements of the Karbelashvili family is the "Karbelashvili Chant", which is often referred to as "Karbelashvili Mode". This is a Georgian (Kartl-Kakhetian) hymn, preserved by the Karbelov/Karbelashvili family tradition. Its founder is Polyevktov's grandfather, Petre Khmaladze - "Karbela" (1754-1848).

Chapter V - Issues of Georgian socio-political, socio-economic and ethnic relations in the writings of Polyevktos Karbelashvili:

P. Karbelashvili devotes significant attention to the Kakheti Uprising of 1812 and the discussion of its preconditions. Specific letters are provided regarding the preconditions and causes of the uprising. The extensive letters he offers paint a stark, yet clear picture of the unbearable situation of the Georgian people under Russian rule.

The Archpriest's special attention was also drawn to the 1765 conspiracy against Erekle II, led by Paata Batonishvili. This was a conspiracy, the foundations of which had been laid for a long time. By thwarting Paata Batonishvili's conspiracy and severely punishing the conspirators, Erekle II got rid of both one of the main rivals for the throne and the

Amilakhvari family, the most powerful feudal house during his reign.

P. Karbelashvili, who is particularly interested in the history of the 18th century, discusses the histories of noble families. Based on the list attached to Georgievsky Treaty. It pays special attention to the Amilakhvari family - their settlement in Kartli, their promotion to the royal court, discusses the lives of specific representatives of this family (Bardzim/Koyar; Andukhpar, Givi, Papuna, Demetre...), their role in the political processes taking place in the country, etc.

Of the peoples who settled in Georgia a long time ago, we only have rich information about the Armenians in P. Karbelashvili's notes. The author cites various historical facts as evidence that the Armenians were never allies or supporters of the Georgians and that they always abused the goodwill of the Georgians towards them.

Polievtos Karbelashvili actively collaborated and published articles in the newspapers of the time: "Iveria", "Droeba", "Sakartvelo", etc. It should be noted that the journalistic legacy left by P. Karbelashvili is diverse. Here, we find articles written on historical-political, as well as ecclesiastical and everyday topics. From these journalistic materials, the goal of P. Karbelashvili, as one of the active supporters of the 60s, is clearly evident. While his manuscripts were not accessible to modern society, the articles published in the press were truly aimed at the reader and served the purpose that the Archpriest's entire life had been to inspire the Georgian people with the best examples of the country's historical past, instilling in them national pride and the ability to fight for a better future.

Main conclusions

16. P. Karbelashvili, as a representative of the patriotic wing of the Georgian Church clerks, was actively involved in the implementation of the national project of the Generation of Sixties ("Tergdaleulebi").
17. P. Karbelashvili's religious activities, secular journalism, and research into the historical past made a certain contribution to strengthening the liberation struggle of the Georgian people, defeating Russian colonial-imperial policy, and restoring the autocephaly and state independence of the Georgian Church.
18. For this purpose, P. Karbelashvili studied materials preserved in the ancient churches and monasteries of Svaneti. He also transcribed and preserved for future generations about two thousand awards. The researcher did a great job compiling the "Chronicle" of the 12th-13th centuries, which included a lot of epigraphic, ethnographic, documentary, and folklore material.
19. P. Karbelashvili made a distinguished contribution to the study of historical antiquities preserved in the library of the David Gareji Monastery. The Archpriest copied and deciphered the inscriptions on the manuscripts, which contained many unknown historical facts. He copied about 1,300 documents from the 15th-18th centuries, the originals of which are now lost. Accordingly, the

manuscripts copied by P. Karbelashvili represent the primary source of Georgian history;

20. P. Karbelashvili's conceptual conclusions on the contributions of those historical figures, towards whom Georgian historiography still has an ambiguous attitude (King George VII, Vakhtang VI, Catholicos-Patriarch Anton I, etc.), are important and interesting. He evaluates all of them by a single criterion - their loyalty to the state and faith, and their contribution to the country in this direction;
21. The entire activity of Archpriest P. Karbelashvili was an attempt to restore hope and the ability to fight for a better future for the Georgian people, who had a dignified past. In this regard, his historical works highlighted the lives of kings who were particularly devoted to their homeland (Simon I, Luarsab II, Giorgi VII, Erekle II, etc.) and informed the public in as much detail as possible.
22. P. Karbelashvili expresses unusually bold opinions for his era on aspects of Georgian-Russian relations, openly criticizing the actions and decisions of the Russian government, as well as their secular and religious representatives in Georgia.
23. P. Karbelashvili's description and assessment of the signing of the Georgievsky Treaty and its political consequences is extremely interesting. He also believes that Erekle II signed the Treaty with Russia in 1783, among other reasons, to permanently eliminate the descendants of Vakhtang VI.
24. P. Karbelashvili objectively evaluates the state activities of Erekle II. The researcher

unconditionally gives high praise to his military talent, but criticizes some of his political decisions. These are: concluding a treaty with Russia on the terms set out in it; drawing up a new will for the inheritance. P. Karbelashvili also does not hide the king's excessive cruelty towards people who opposed him (Dimitri Amilakhvari, Abdullah Beg, Paata Batonishvili, etc.).

25. P. Karbelashvili had a lion's share in restoring Georgian church chant, recording it, demonstrating its value, and passing it on to future generations;
26. As a highly educated clergyman, he deepened the history of the Georgian Church through his publications, made a great contribution to the struggle against the anti-Georgian policy of the Russian Synod and to the restoration of the lost autocephaly for the Georgian Church;
27. Written during the era of reaction, Russia's most ruthless policy, his letters on the secular and religious life of Georgia were both bold and objective. This was not just a criticism of Russia, it was also a criticism of the Georgian clergy and kings who were pursuing Russian interests and who were easily deceived by the policies of their cunning neighbour.
28. P. Karbelashvili was actively involved in the activities of the society promoting literacy among Georgians, and he also made a great contribution to the opening of a church museum, libraries, and printing houses. P. Karbelashvili actively participated in liberal and democratic press organs.

29. Many of Polyevktos Karbelashvili's views were bold and innovative for his era. During the Soviet regime, these views were completely persecuted, the totalitarian regime dealt a heavy blow to the Karbelashvili family, many of its members, including his children, were repressed. Instead, the post-Soviet historiography shared and deepened many of his progressive views.
30. The scientific legacy of Polyevktos Karbelashvili, his contribution to Georgian culture and society, which has not yet been studied in a monographic and in-depth manner, deserves the commemoration of this great man, the popularization of his thoughts and deeds, which was also the modest goal of our scientific research.

List of publications related to the topic of the dissertation

3. Urban and Socio-Cultural Appearance of Batumi before the First World War (1910-1914), Batumi - Past and Present XII, Proceedings of the International Scientific Conference.

Polyevktos Karbelashvili on the activities of Catholicos-Patriarch Anton I (according to archival materials), The Pillar of Our Spirituality XII, Materials of the International